

BARCELONA I ELS MUSEUS COM A PESSEBRES

Fa diverses dècades que els museus etnològics clàssics, guarnits a les antigues metròpolis amb fons provinents dels territoris d'ultramar, experimenten arreu una mena de crisi existencial. Concebut i inaugurats de manera general durant l'època d'exaltació de l'empresa colonial com a instruments de propaganda, només sobreviuen a la mala consciència dels temps actuals al preu d'una reformulació museogràfica completa, per bé que aquesta pot prendre rumbos molt diversos. En alguns casos, aplicant una estratègia generalitzada dins del sistema museístic internacional, aquestes institucions, hereves dels gabinets romàntics de curiositats, han encetat processos d'autorreflexió -i, per què no, també d'autoinculpació- que s'han traduït en una voluntat gradual de fer visibles, més o menys críticament, les condicions de la seva emergència i consolidació. En d'altres, en canvi, la manca de decisió o de lucidesa de la part dels seus gestors polítics i/o tècnics ha abocat aquestes institucions a una mena de paràlisi estructural, senyal inequívoc, de fet, d'una futura i, gosàriem dir-ne, saludable extinció.

Aquests dies, els advocats de la política cultural de l'Ajuntament de Barcelona deuen estar redactant recargolats al·legats, a l'aixopluc de les dignes teulades del Palau de la Virreina, allà on rau l'Institut de Cultura de Barcelona, per tal d'apagar l'incendi provocat pel judici públic obert al Museu Etnològic de Barcelona (d'ara endavant MEB). Com correspon als temps que corren, la polèmica envolta aquesta vegada la suposada cosificació de la cultura i identitat catalanes que posarà en pràctica el nou MEB a partir de l'any vinent, quan l'equipament torni a obrir les seves portes després d'una costosa reforma i d'una llarga inactivitat. Val a dir que les consignes i els titulars s'acostumen a imposar sobre els matisos, i que en aquest cas com en altres fóra convenient no confondre de manera automàtica els desitjos humits dels comissaris encarregats de vetllar pel compliment de l'ortodòxia amb el pragmatisme i el sentit comú que afortunadament encara romanen entre els tècnics que gestionen aquests equipaments. Sigui com sigui, se'ns anuncia que el MEB serà espoliat -mai millor dit- de les seves col·leccions exòtiques, provinents en la seva major part dels països que havien format part en un moment o altre de l'atribolat imperi colonial espanyol, com ara Mèxic, el Perú, el Marroc o Guinea, i que ara hauran de cercar la seva terra de promissió al flamant Museu de les Cultures del Món (sic). Mentrestant, el nou MEB farà, diguem-ne, de la necessitat virtut, aprofitarà una part de les immenses col·leccions de cultura material que havien estat integrades a l'antic Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars i, sense cometes que convidin a prendre una certa distància irònica, rebem la notícia que d'ara endavant centrarà la seva proposta museogràfica en l'exhibició d'objectes que pertanyen a la(es) cultura(es) catalana(es), sigui el que sigui que això signifiqui.

A la dècada dels 90, alguns de nosaltres vàrem col·laborar en diverses ocasions amb el MEB. Recordem que aleshores la institució, un estrany i incòmode edifici construït a partir de mòduls hexagonals, a la manera d'un rusc gegant, patia malalties comuns amb la resta d'equipaments culturals de la ciutat (formació inadequada d'una part dels seus treballadors, un finançament que abocava al museu a la lluita per l'estricta supervivència, etc.) i d'altres que n'eren pròpies, com ara l'estructura rígida dels seus espais expositius, les dificultats d'accés a través dels camins de la muntanya de Montjuïc o la seva ubicació al revolt més tancat del vell circuit. Recordem, també, l'angoixa amb la qual l'equip de direcció vivia les magres estadístiques de visitants, sabedor que, davant l'embranchida neoliberal que assolava la Barcelona postolímpica, la

supervivència del museu depenia del criteri insondable d'uns polítics ofuscats per assolir l'estricta rendibilitat econòmica dels equipaments culturals, insensibles a qualsevol raonament pedagògic, històric o fins i tot moral. Enmig del clímax d'autocomplaença que l'anomenat "model Barcelona" va estendre entre les elits polítiques i culturals de la ciutat, el MEB llanguia a les falces de la muntanya, tot expiant els seus orígens colonials, amagat per no fer nosa, condemnat al silenci perquè el seu patrimoni semblava encabir-se poc i malament dins de la gàbia daurada en que s'havia convertit la xarxa de museus barcelonins. Just com ara.

Ara, les nostres elits polítiques i culturals –ves que no siguin, al cap i a la fi, les mateixes- han trenat afanosament una solució per al MEB, al seu parer definitiva, un nou pas de volta dins l'operació d'embelliment i frivoltització de la gàbia cultural barcelonina: el Museu de les Cultures del Món. Emmirallat en Jacques Chirac quan era alcalde de París i va tirar endavant l'edificació del Musée du Quai Branly davant la protesta de bona part dels departaments d'antropologia francesos i la joia poc dissimulada dels grans marxants d'art, en Xavier Trias sembla disposat a deixar la seva empremta sobre el teixit cultural de la ciutat. L'obertura d'un museu adreçat, un cop més, al turisme massiu que roda i s'escampa dia sí i dia també per la ciutat, i que pretén essencialment rescatar la dimensió estètica dels objectes pertanyents a altres societats, tot reproduint la vella consigna de que l'acte de contemplació deu ser independent de les condicions de la seva producció i apropiació –per tal d'evitar potser que informacions inoportunes contaminin el judici pur i sensible dels espectadors-, és el *quid* de tota aquesta operació, la guinda exòtica que li faltava al pastís –o pastitx- del carrer Montcada i, de retruc, l'equació que vol resoldre el vell *problema* del MEB.

Resulta un punt fascinant constatar còm, al mercat cultural barceloní, es compleixen a la perfecció alguns dels corol·laris de la llei de Murphy, en particular aquell que afirma que tota situació dolenta és susceptible d'empitjorar. Resulta, en canvi, lamentable constatar la impunitat de què gaudeix una política cultural insensata, emparada en el control draconian de les subvencions i en les amenaces vetllades o simplement grolleres que deriven del seu exercici. La consigna, un cop més, és que qui s'hi mou no surt a la foto. Així, presentat com un fenomen meteorològic natural i inexorable, el futur Museu de les Cultures del Món s'aboca a la consagració superficial de l'exotisme, en el típic registre multiculti i acrític tant del gust de les nostres elits, tot eliminant aquelles col·leccions que, com ara les magribines –segurament les més nombroses de tot el fons del MEB-, trasllueixen una dosi massa reduïda d'exotisme i ens remet en canvi massa explícitament a l'experiència colonial que va permetre la seva conformació. De retruc, el destí reservat per al nou MEB és un altre. Arrossegat per la marea identitària que ens envolta, però tal vegada conservant la particular declinació que CiU imposa sobre aquestes matèries –una celebració resistencial i teleològica de la cultura catalana, nodrint la ficció que aquesta es pot abstraure de la història de la lluita de classes i en definitiva de tota conflictivitat social-, el nou MEB sembla apostar, a falta d'altres informacions que ens indiquin el contrari, per la via de la reificació del present i l'oblit dels episodis més foscos del nostre passat recent, per l'exhibició despolititzada dels estris de la *nostra* cultura material i, en fi, per la cultura entesa com a pessebre i no pas com a conflicte, negociació i, ocasionalment, entesa. Una mateixa paraula, sí, però amb significats diametralment oposats.